

Verseghy-ülésszak Szolnokon

1987. III. 26–28.

1987-ben Szolnokon rendezték az anyanyelv hetét. A rendezvénysorozat legjelentősebb eseménye a Verseghy Ferenc életművével (ezúttal nyelvi szempontból) foglalkozó III. országos tudományos konferencia volt, amelyet a városi és megyei művelődési szervek, valamint a Verseghy Ferenc Megyei Könyvtár, a TIT Országos Nyelvi Választmánya és az MTA Irodalomtudományi Intézete szervezett.

A rendezvénysorozat első előadását *Fábián Pál* tartotta Verseghy Ferenc nyelvvelő felfogásának korszerűsége címmel. Az előadó kiemelte, hogy noha az egykorú nyelvi vitákban Révai felfogása diadalmaskodott, az utókor sok tekintetben mégis Verseghy igazát ismeri el. *Weber Antal* elnöki bevezetőjében Verseghy műveltségének egyetemességét hangsúlyozta s utalt gazdag szellemi hagyatékára, amelynek méltó gondozója a megyei könyvtár köré tömörülő szellemi műhely.

Éder Zoltán előadásában (Verseghy nyelvvelő kézikönyve) a Tudományos mesterszökönyv nyelvvelő szerepét elemezte. Mivel Verseghy nyelvhasználati felfogásának alapja az élő nyelv volt, a történeti alapú nyelvhelyességi koncepciót azzal támadta, hogy a Révai által mértékadónak tekintett klasszikus írók (Pázmány, Káldi stb.) műveiben is kimutatta azokat a következtetlenségeket, amelyek a maguk korának élőnyelvi ingadozását tükrözik. *Margócsy István* előadásában (A Révai–Verseghy-vita eszmetörténeti és kultúrtörténeti háttere) az irodalom és nyelv szétválásának folyamatáról beszélt. Ebben a folyamatban a nyelvtudomány elválik az irodalomtudománytól, s önálló diszciplínává válik, a nyelv empirikus vizsgálata, a nyelv mint rendszer válik alapvetővé a kutatás számára, s így a nyelv irodalom nélkülivé, az irodalom grammatika-ellenessé vált. *Szabó G. Zoltán* (Elméleti viták és gyakorlati nyelvtanok; Verseghy és Vörösmarty német nyelvű magyar nyelvtanai) ezután arról beszélt, hogy a Révai–Verseghy-vitát kettejük halála után Vörösmartyék generációja, és személyesen a költő főként az ikes ragozást védelmező írásában és a Révai felfogását követő nyelvkönyvében, majd Czuczor Gergellyel közösen készített iskolai s akadémiai nyelvtanával döntötte el.

A következő napon *Szörényi László* előadásával (Verseghy utolsó nagy művének, a Káldy-féle bibliafordítás elemzésének nyelvi és művelődéstörténeti vonatkozásai) folytatódott az ülészak, amely Verseghy életében megjelent utolsó művének jelentőségét méltatta. (Egyébként e mű, a *Dissertatio de versione Hungarica Scripturae Sacrae* magyar fordítása a Verseghy Könyvtár kiadásában az ülészakra jelent meg.) Szörényi kimutatta, hogy – noha bizonyos okokból Herder neve nem fordul elő a kötetben – mégis a német költőnek és filozófusnak a bibliai költészetről alkotott felfogása határozta meg Verseghy szemléletét, amellyel költői szöveggént fogta fel a Szentírást, s ilyen kiindulópontból fordította. *Fried István* előadásában (Verseghy magyar nyelvű nyelvtankönyve) a fiatal Verseghy irodalmi és esztétikai törekvéseit szoros kapcsolatba hozta Kármán Aurórájának szemléletével. Verseghy e lapnak is munkatársa volt. Új dokumentumokat is közölt előadása függelékében. *Vargha Balázs* színes előadásban (Verseghy Rikóti Mátyásáról) mutatta be, hogy ez a komikus eposz – a közvélekedéssel ellentétben – méltó még Csokonai Dorotttyájához is, és nagyon sok, máshonnan nem ismert művelődéstörténeti adalékkal gazdagítja a kor hétköznapjairól szerzett

ismereteinket. *Kaposvári Gyula* előadásában (Adalék Verseyhy nemzetközi nyelvészeti kapcsolataihoz) Verseyhy Porthan tartui nyelvészprofesszorhoz írott latin nyelvű levelet ismertette (1794), amelyben Verseyhy a magyar nyelv finnugor rokonsága iránt tájékozódik. (Egyébként e levelet – melynek eredetijét Helsinkiben őrzi az Egyetemi Könyvtár – az ülésszak tiszteletére kiadta facsimilében a Verseyhy Könyvtár.) Végül *Szurmay Ernő* (Újabb adatok Verseyhy Ferenc szolnoki utóéletéhez) arról szólt, hogy szülővárosában milyen nehezen tört utat Verseyhy kultusza, de a múlt század végétől kezdve mindig akadtak lelkes tanárok, akik Verseyhy emlékének méltó megörökítését szorgalmazták.

Az ülésszak anyaga – akárcsak a megelőző kettőé – a Megyei Könyvtár kiadványaként rövidesen megjelenik. Ez a kiadvány is beilleszkedik abba a szöveggondozási és emlékkönyv-sorozatba, amellyel Szolnok ápolja szülőttének emlékét.

Sz. G. Z.–Sz. L.

Tudományos ülésszak Zrínyi Miklós életművéről

Debrecen, 1987. május 21–23.

A régi magyar irodalom kutatói szokásos tavaszi találkozójukat az MTA Irodalomtudományi Intézetének Reneszánsz-kutató Csoportja szervezésében 1987-ben Debrecenben tartották.

Elnöki megnyitó előadásában *R. Várkonyi Ágnes* a politikus Zrínyi Miklós portréjának árnyaltabb megrajzolására tett kísérletet. A szakirodalom mind ez ideig hajlamos volt Zrínyi politikai koncepcióját a végeredmény, a látszólagos sikertelenség, az 1664-es év kudarcai alapján értékelni. *R. Várkonyi Ágnes* véleménye szerint a horvát bán tevékenységét a XVII. század 50-es és 60-as évtizedeinek korlátozott lehetőségei határozták meg. E szűkös, kevés mozgásteret kínáló közegben a rendelkezésére álló eszközökkel Zrínyi Miklós európai látókörű, független magyar politika megteremtésén fáradozott. Szívós munkával valóságos politikai párttá szervezte az ország cselekvésre elszánt társadalmi érdekcsoportjait; Bécset megkerülve önálló diplomáciai kapcsolatot hoztak létre az európai keresztény hatalmakkal egy nagyszabású törökellenes szövetség megalakítása céljából. A csáktornyai udvarban kimunkált politikai eszmerendszer a magyar nemzeti mozgalmakat még hosszú ideig éltető ideológiává válhatott. Zrínyi diplomáciai és katonai tevékenységének megítélése a továbbiakban is az ülésszak egyik központi vitakérdése maradt. Hozzászólásában *Perjés Géza* a kor magyar politikusainak nehéz dilemmájára mutatott rá: választani kellett a semmittevés, a töröknek való behódolás, és a háború kiprovokálásának súlyos felelősséggel és áldozatokkal járó kockázata között. *Nagy László* a Zrínyi és szövetségesei törekvéseinek fedezetére szolgáló gazdasági és katonai potenciált kérte számon, tagadva, hogy Zrínyi hadvezérként valaha is képes lett volna számottevő katonai sikereket elérni.

A péntek délelőtti előadások középpontjában a Zrínyi-család könyvtára állt. *Monok István* a könyvgyűjtő Zrínyi Miklóst mutatta be. A jelenleg Zágrábban őrzött kötetek possessor-bejegyzéseit számítógép segítségével dolgozta fel. Az időközben véletlenül a